Az Alföld fásításának úttörő napszámosai

(Befejező közlemény.)

Írta: May Ottó okl. erdőmérnök

A kijelölés munkája a hasznavehetetlen területek beerdősítésére, a fasorok, facsoport és szélfogó-pászták szükségszerű létesítésére szorítkozott csak.

A hasznavehetetlen területeket is igyekeztünk a birtokosokkal megállapodva erdősítésre kijelölni, lehetőleg mint önként

4—5 éves akácfasor futóhomokon. (Baracspuszta, gróf Batthyányi).

felajánlott beerdősítendő területeket. Ugyancsak a birtokosokkal egyetértve jelöltük ki a gazdasági fásítás (fasor, szélfogó-pászta és facsoport) létesítésének helyét is.

A közös megállapodásnak nagy előnye a későbbi hatósági tárgyalás során mutatkozott, amikor is az érdekelt birtokos a felvételünk alapján elkészített kijelölési javaslatot szó nélkül elfogadta.

Bár ezen eljárásunk a paragrafusokkal nem volt teljesen összeegyeztethető, de ez a megoldás vált be a gyakorlatban legjobban.

Mert hiszen a gazdasági életnek ebben a torz világában oly nehéz terheket kell a birtokososztálynak is viselnie, hogy újabb kötelezettségeknek csakis erejéhez mérten, bizonyos tervszerűséggel tudhat megfelelni.

Szükséges, hogy a tárgyaláson legalább egy ember ismerje a kijelölés helyszíni kényszerítő körülményeit s ez éppen a birtokos legyen.

Mert a törvény kényszerítő ereje a fásítás forszirozott üteméhez sokkal gyengébb eszköz, mint a megértett szükségszerűség önkéntes akarata.

Mindenütt, ahol a helyszíni kijelölések gyakorlati rugékonysággal történtek meg, a törvény kényszerítő erejére nem volt szükség és merem állítani, hogy nem lesz szükség a jövőben sem.

Mert a nagy- és kisbirtokos s gazdanép, akikkel sikerült megértetni, megismertetni a fásítást és megszerettetni a fát, a legbiztosabb s lelkes harcosa lett a fásítás gyakorlati, észszerű munkájának.

Ma már a legtöbb alföldi földbirtokos, község, város, a régi tudatlanság, hanyagság helyett buzgó szeretettel igyekszik pótolni, kiküszöbölni a multból ránkmaradt hibát.

Céltudatos magyar lélek, magyar energia vitt bennünket a Duna—Tiszaközti magyar Szaharára is, hogy ott is jóvátegyük a mult hibáit.

A homokbuckák vad világában azonban már több fizikai és lelkierőre volt szükségünk. Más világ, más emberek, más természeti és kulturális, mondhatnám kulturálatlan viszonyok

között kellett megvalósítanunk ugyanazt, amit az Alföld barátságosabb, szelidebb részein, a már említettek alapján könnyűszerrel érhettünk el.

Itt már gyalogszerrel, de bejártunk minden talpalatnyi részt s a legnagyobb részletességgel vettünk fel mindent.

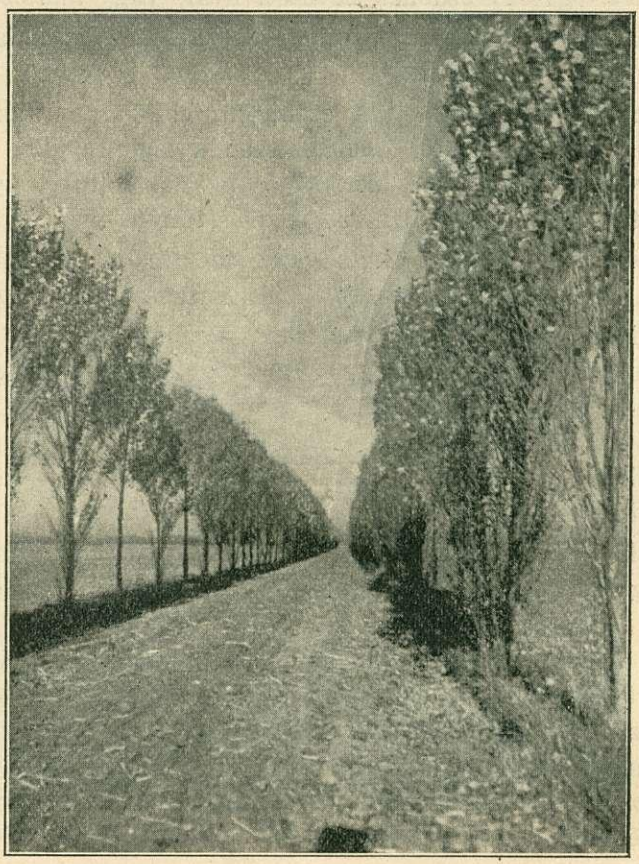

Kanadai nyárfasor. (Szeged város tápéi birtokán).

A szokatlan, bágyasztó, agyvelőig ható hőségben csak egy-egy borókabokor nyujtott igen sokszor védelmet akkor, amikor szinte megszédülve már nem birtuk tovább a gyaloglást.

Az elnémult, elernyedt élettelenséget egy-egy erősebb szélroham korbácsolta fel pillanatok alatt, de aztán szünni nem

akaróan olyannyira, hogy képtelenség volt megfelelő védelem nélkül künnmaradni.

A meglepetésszerű változás miatt a munkát abbahagyva, a homokfelhőben az apró, forró kvarcszemek félelmetes, perzselő esőjében igyekeztünk elérni valamelyik közeli tanyát vagy pásztorkunyhót, egy-egy erdőnek nevezett nyár- vagy akáccsoportot.

Ahol este tanyát értünk, ott pihentünk meg és onnan folytattuk a másnapi munkát.

De nehogy azt gondoljuk ezekután, hogy a buckák világa egészben ilyen félelmetes, mert hiszen a legcsúnyább homokbuckák világában is vannak csodásan szép foltok, egyes kis oázisok, fás koszorúval körülvett kedves tanyák.

Az ellentét sokszor olyan nagy és annyira szembeszökő, hogy az idegen szemnek szinte látványosságszámba megy.

A sivár élettelenségből minden átmenet nélkül a legbájosabb tanyavilágba jutunk, ahol a szorgalmas, nyüzsgő élet, a kisebb-nagyobb erdőfoltok, a fasorokkal szegélyezett árnyas utak, az ú. n. semlyékek szép, zöld legelője, a termékeny homokrész hullámzó rozs-, vagy éppen búzatengere között megnyugtató, kedves képet ad.

Ezeken a foltokon már szép szőlő-, gyümölcsös és kertgazdaságot találunk, természetesen a legbelterjesebb földmíveléssel.

Itt azonban nem hiányzik a fa sehonnan. Erdőfoltok, facsoportok, fasorok, szélfogó-pászták — mint egy nagy ligetben — a legnagyobb becsben állanak. Olyanok ezek a zöld életfoltok, mintha egy őserdő kellős közepéből lettek volna a legszebben átgondolt tervszerűséggel kinyirbálva és a Szaharában szétszórtan elhelyezve.

Vannak ma már kisebb foltok a legcsúnyább homokon is, ahol az élet kinlódó kezdetén vergődik a földéhes nép. Szinte elriasztó a homoki életnek ezeket a nyomortanyáit látni.

De azt a szívós munkát bámulattal nézem, ahogyan az alföldi magyar életet igyekszik elővarázsolni a nagy sivárságból. Itt nő nagyra a magyar faj félelmetes akaratereje, szívós kitartása a kinlódásban.

A 100—150 kat. holdas gazdák vergődnek évek óta már. Kunyhójukat, amely egy nagy bucka tetején volt valamikor, lassan eltemeti a homok. Van egy-egy kis akácerdejük is és egy-két szál, véletlenül megmaradt, egyedülálló tölgy- és fehér nyárfájuk

4 éves jegenyenyárfasor jobb homokon. (Baracspuszta, gr. Batthyányi).

is. Nagy szeretettel védik ezt a pár fát, inkább fáznak, de nem vágják ki még a télen át sem. Sőt ott, ahol a kicsi erdőt sűrűnek találják, onnan gyökerestől kiásnak egyet-egyet és igy viszik át oda, ahol fasort vagy szélfogó-pásztát szeretnének létesíteni. A gyökereket körülnyirbálva, a törzset 2 m magasban levágva ültetik el a sokszor kilométer hosszú fasorokat. A törzs elpusztul, de a gyökérről kap sarjakat. Azt a gazda megritkítja, szépen

kapálgatja, nagy gonddal vigyáz rá és így mégis csak fasor vagy szélfogó-pászta lesz belőle valamikor.

Így aztán rájön lassan, hogy nem kell olyan nagy fáradsággal 10—14 éves fákat ültetni. Dehát hiszen kitől is tudta volna

Juniperus virginiana a királyhalmi erdőőri szakiskola kezelésében lévő erdőben, futóhomokon.

ezt másként, viszont igyekszik megtenni mindent, mert szereti a fát.

Ez az egyedüli, amit nem vehetnek el még tőle, mert bizony a tehénkéit gyakran elhajtják adóba. Pedig nem is tud mit tenni szegény, csak tűrni. Nem tehet ő arról, ha lelketlenül, kizsarol-

tan adták át neki azt a kis homokterületet, amelyet előbb rendbe kell hoznia, hogy évek multán talán meghozza majd azt a kicsi kenyeret és a mai nagy adót.

Lelketlen üzérkedés folyt ezekkel a homokbuckás, silány-

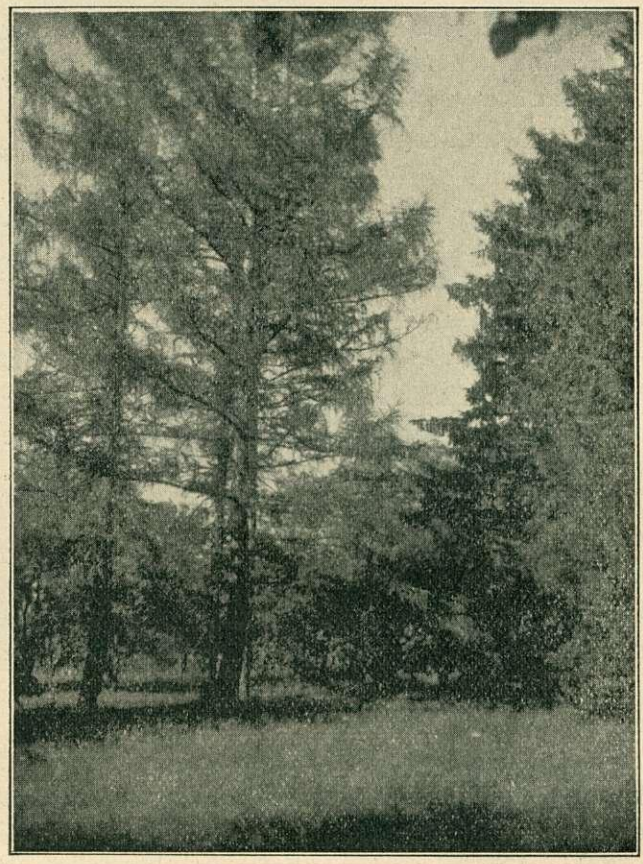

30—40 éves vörösfenyőcsoport. (Kunágota, Jakabffy-park).

talajú területekkel mindaddig, amíg minden értékéből kifacsarva, teljesen értéktelenül adták oda a földmívelő gazdának, de kamatokkal terhelten. Ma aztán az adó- és kamatterhek minduntalan kiforgatják a törekvő magyart mindenéből. A sivár homokterületekkel pedig tovább üzérkednek a bankok s a lelketlen ügynökök.

Ott van a jele mindenütt a nem is olyan régen kiirtott nagykiterjedésű tölgyeseknek. A talaj nagy kiterjedésben felszántva egy-két évig ugyan terem valamit, de aztán a szél befejezi a rombolást s fékezhetetlen ura lesz a felszabadított homokterületeknek.

Még veszedelmesebb képet nyujt az akácerdő nemrég kiirtott és felszántott homoktalaja. Ezt a szél ereje két év alatt valóságos szaharává változtatja át.

Ide kell az állami segítség, védelem, de igazi lelkiismeretes, önzetlen erejével.

Egyedül csak így szabadulhatnak meg a sivár homokbuckák a bankok, ügynökök karmai közül, csak állami védelemel juthat az alföldi magyarnak tényleges tulajdonába s csak ez az egyedüli mód, hogy ezekből a sivár homokterületekből ismét termékeny — ha vegyes is (erdő, szőlő, mező és kert) — gazdaság váljon.

Mert mit ér a lelkes fásítás akkor, ha minduntalan gazdát cserél az a sivár föld s a ma elültetett és már szép erdősítést vagy gazdasági fásítást a birtok holnapi gazdátlansága elpusztítja.

Legyen egy homokrész gazdátlan ma, holnap már legelésző juhok pusztítanak rajta.

A homokon pedig nem elég különösen az akáccsemetét csak betaposni egy gödörbe, hanem legalább két évig gondozni is kell azt.

A homok jó mély megfordítása a fásítás sikeréhez elengedhetetlen. Szép eredmény csak fordított talajon érhető el. Nagyobb területeken is homoktalajon sikerrel csak úgy erdősíthetünk, ha egyévi előzetes, akár durva, de mély traktorral való felszántás után az ültetés előtt még egyszer átforgatjuk a talajt.

Igen jó, gyors és olcsó módszer, ha az így megmunkált talajban, akár beállított traktorekével, másfél méter távolságban barázdákat húzva, a barázdákba egyméterenként egy csemetehordó napszámos egy-egy csemetét dob s az utánajövő ültető két oldalról a legnagyobb könnyedséggel tapossa azt be. Ezzel az ültetési móddal nagyon sivár homokon is igen szép, 80—90 százalékos eredmény érhető el.

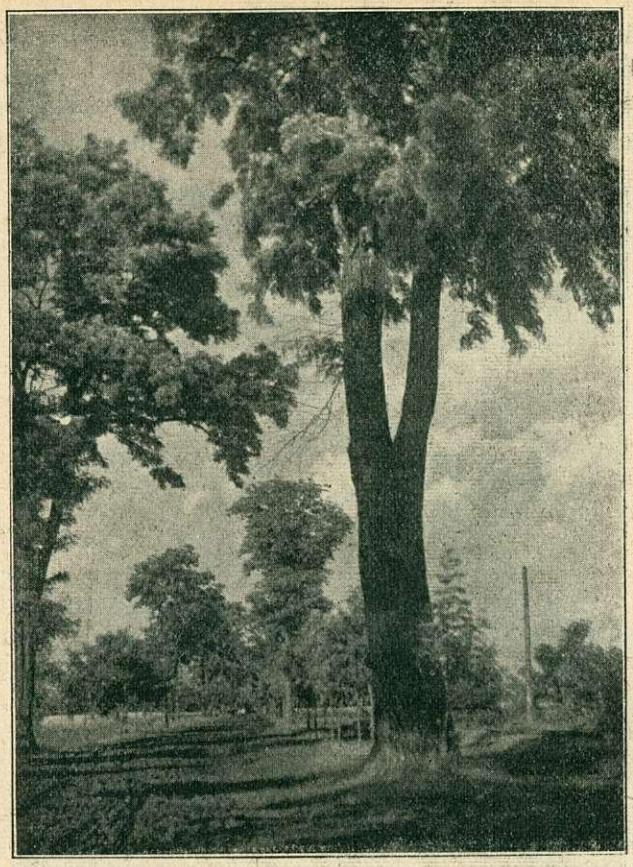

Akácfasor egy-egy öreg akáccal. (Dombegyház község határa).

Természetesen ha nagyobb területeket szántatok fel, akkor föltétlen szükséges annak megkötés céljából szalmával való beverése.

Egy-két évig aztán elengedhetetlen legalább az ekekapával való talajmegmunkálás.

Különben hiszen a homoki ültetési módoknak egész sora ismeretes ma már, erre fölösleges kitérnem, az előbbi különös módszert is csak azért említettem meg, mert az olcsósága dacára az ezzel elért szép eredményt gróf Nemess János sárii uradalmában volt alkalmam megcsodálni.

A sok vitához pedig, hogy szőlőt, gyümölcsöst, avagy erdőt

telepítsünk-e sivár homokbuckákra, azok, akik bebarangoltuk a legvadabb homokot is, csak így felelhetünk:

„Igyekezzen az államerdészet a homoki gazdák csemete-igényléseit kielégíteni, a szőlészet a szőlőtermelést, a gyümölcs-

Fehér nyárfasor. (Dombegyháza).

osztály a gyümölcstermelést segítse elő minél nagyobb mértékben. Adja meg mindenkor a minden kényszermentes szakszerű felvilágosítást és irányítást. S a vitát a földjét szerető alföldi magyar a legszebben fogja eldönteni."

Ennek az igazságnak élénk tanujelét láthatjuk különösen a fásítás terén azokon a területrészeken, ahol az állam akár

állandó, akár ideiglenes csemetekerteket tart fenn. Nemcsak a szomszédos, hanem a messze környék gazdái is buzgón igyekeztek kihasználni azt a nagy előnyt, hogy „saját tengelyen" vihették a kiutalt ingyenes facsemetét haza. Meg volt a nagy bizalom,

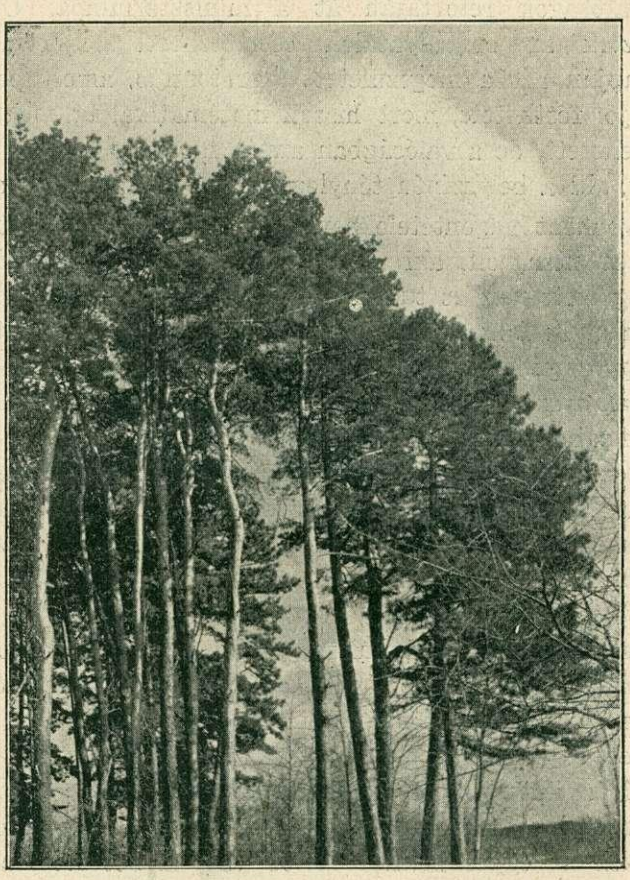

Erdei fenyőcsoport homokbuckán. (Öttömöspuszta).

mert a csemete tényleg semmibe sem került, a csemetekertek környékén ültetett és fásított mindenki, aki csak tehette.

Az állami ingyencsemetéknek ez a közvetlen igen jó hatása kétségtelen, de van egy még ma is igen súlyos rákfenéje, a csemeteszétosztás nehézkessége.

Az első években a csemeteszétosztási munka egy hatalmas

matematikai rejtvény volt azon minisztériumi és igazgatósági tisztviselők részére, akikre ezt a feladatot sikerült rákényszeríteni.

Kezdetben, a megjelölt igénylési határidőig befutottak a nagyszámú csemeteigénylési ívek az erdőhivatalokon keresztül, az igazgatóságok retortáján át a minisztériumba. Ugyanide megérkeztek az erdőhivatalok csemetekerti készletjelentései. Ezek alapján aztán megszületett a szétosztás, amely papiroson egészen jól festhetett, mert hiszen matematikailag megtámadni nem is lehetett, de a valóságban annál furcsább helyzet elé állította azt, aki a helyszínén tényleg szét is osztotta a csemetéket.

Helyenként vagontételekben érkeztek meg a csemeteszállítmányok és nem volt, aki átvegye. Mert az ú. n. alföldfásítási helyi megbízott nem is tudott róla, hiszen őt csak úgy értesítették valamelyik faluban a szállítmányról, amely már hetek óta hevert egy zugállomáson. Itt kellett, hogy megtörténjék aztán a valóságban a szétosztás, amelynél sok baj és kellemetlenség érte a helyi megbízottat.

Ezt a merevséget azonban kiküszöbölték a tömeges bajok és megszületett az egyszerűsített szétosztás. Ezután aztán igazgatóságonként történt ugyanaz, ami eddig a minisztériumból indult ki. Ekkor már csak a csemetefölöslegek fölött rendelkezett a minisztérium és ez a helyzet ma is.

A csemeték az új adminisztrációval szépen csomagolva, baj nélkül érkeznek meg külön-külön az igénylők címére, nem úgy, mint azelőtt, kerületenként, vagontételekben.

Az egyes hivatalok elég pontosan értesítik egymást a kerületükbe irányított csemetemennyiségről.

Ennek alapján ma már csak az ültetés tényleges foganatosítását kell az egyes hivatalvezetők vagy a beosztott napidíjas erdőmérnököknek ellenőrizni.

A leegyszerűsített csemeteszétosztás módja a gyakorlatban így egészen szépen bevált.

Egyetlen hibáját mégis meg kell említenem.

Az egyes hivatalvezetők örömmel elégítenék ki a saját kerületükben a csemeteigénylőket, mert egyrészt a nagy csomagolás, szállítás, másrészt a csomagolási díj fejében befizetett (sok esetben 20—50 filléres) bevételek elszámolásának kellemetlen,

időrabló és aprólékos munkájától menekülnének. De megkönnyítené az amúgy is túlhalmozott munkájukat a sokféle fölösleges csemetekimutatás elmaradása is.

Azonban az igazgatóságok papiroson való csemeteszétosztá-

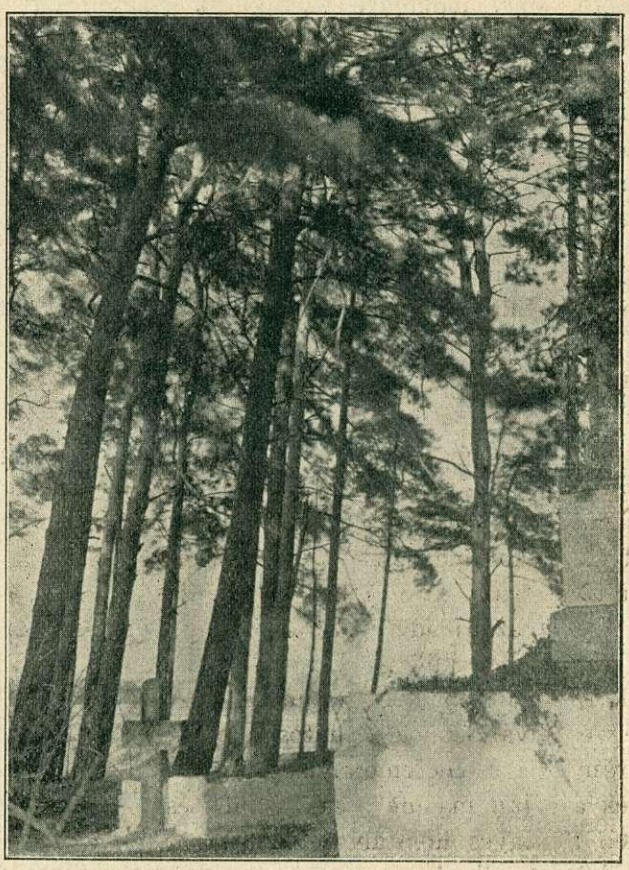

Erdei fenyőpéldányok az öttömösi síremléknél, silány homokon.

sával még mindig sok furcsaságon csóválhatja a fejét az az alföldi földbirtokos vagy kisgazda, aki látja azt, hogy a szomszédságában lévő csemetekertből (mondjuk pl. az Örkényben lévő csemetekertből) szállítanak valahova a debreceni vagy a szegedi kerületbe, holott az ő igénylését talán éppen a királyhalmi csemetekert elégíti ki.

Nem egy ízben volt alkalmam tapasztalni, hogy az egyes helyi csemetekertek selejtezett, kidobott facsemetéit milyen örömmel használták fel a szegényebb gazdák, s ezzel a kiselejtezett anyaggal szinte csodálatos eredménnyel fásítottak.

Érthető, hogy mennyire várták ezt a selejtezett csemetefölösleget. Ezért nem kellett annyit írkálniok és mégis valóban, teljesen ingyen rakhatták a kocsijukra. Míg a másik csemete hiába volt ingyenes, mert bizony sokszor nagyon is megdrágította a vasút és a drága fuvar.

Ahhoz pedig szerencse kellett, — hogy a közeli csemetekertből kapja bárki is az igényelt csemetemennyiségét.

Az előbbi tapasztalataimra támaszkodva, bátran merem állítani, hogy a fásítás előmozdításához a leghatásosabb segítséget akkor nyujtja az állam, ha külön helyi csemetekerteket állít fel kizárólag helyi igénylések kielégítése céljából.

Maradjanak meg a nagy állandó csemetekertek, de a legsivárabb homokbuckás területrészek kellős közepébe állíttasson fel kis csemetekerteket. Ezek volnának az úgynevezett mozgócsemetekertek.

A mozgó csemetekertek 3—4 év alatt még a legfátlanabb területeknél is a legszebben elvégeznék rendeltetésüket. Ez volna az egyik, a másik előnyt pedig az egyszerűség és az olcsóságban látnám.

A leghatározottabban állítom, hogy mindenütt akadna birtokos, aki örömmel ajánlaná föl erre a célra azt a néhány kat. holdas területrészt.

A sokszor súlyos bérösszegek ilymódon feltétlenül megtakaríthatók lennének.

Ügyes altiszten mulna csak és a nagyobb munkákat (szántás stb.) is könnyen meg lehetne takarítani.

Ilyenformán a mozgó csemetekerteknek felállítását és fenntartását még a mai szűk hitelkeretek között is lehetségesnek tartanám.

Mindenekelőtt azonban új birtokpolitikát, állami beavatkozó segítséget, elsősorban a sivár, terméketlen területekre abban az irányban is, hogy megszabadulhasson az a szorgalmas földmívelő az adóvégrehajtó s a bankok könyörtelenségeitől és nyu-

godtan szentelhesse minden idejét, munkabírását annak a sivár földnek, amelyet e kis segítség mellett aztán meg is fog hódítani a virágzó, termékeny életnek.

A pártfogó, támogató segítséghez azonban a szűkreszabott és még szűkebbre is beállítható hitelkereteken kívül szükséges a

Elvénült fehér nyárfasor. (Dombegyháza).

megértő irányító szeretet is azok iránt, akik a magyar földet kérges tenyérrel, de szívós hangyaszorgalommal ápolják, gondozzák.

Mert ha a magyar föld jogos tulajdonosa a földnek csak rabszolgája s nincs betévő falatja, akkor már sokkal súlyosab-

bak a bajok hogysem a világválság orvoslásától ideig-óráig is meggyógyuljon az alföldi magyar.

Amíg Széchenyi nemzetépítő szelleme vissza nem tér erre a földre, addig a magyar-magyarnak, s ez a föld magyarnak elveszett.

És mi, kicsik mégis hisszük, hogy a Kaán által sokat sürgetett nagy, egységes, tervszerű elgondolásnak a megszületését el fogjuk érni s annak keretein belül felszabadult lélekkel dolgozhatunk majd ismét a magyar Alföldért.

Mint a nagy probléma gyakorlati előharcosai, tiszta lelkiismerettel és nyugodt büszkeséggel nézünk a jövőbe, mert megtettük azt, amit a magyar élet parancsolt.

Az Alföld magyarja megkedvelte a fát, mert megismertettük vele az azzal való bánásmódot és megértettük vele annak sokoldalú értékeit.

És ha az általunk készített kijelölési terveket, térképeket, kimutatásokat a földmívelésügyi minisztérium valamelyik pincéjében nemsokára a por lepi is be, a jövő igazolni fogja úgy az Alföldfásítás nagykoncepciójú harcosainak nagyértékű munkáját, mint a mi becsülettel végzett napszámos munkásságunkat is.

Nyilt, őszinte soraimmal kettős célt kívánok szolgálni.

Szeretném, ha megértenének azok, akiknek az irányítását eddig annyiszor nélkülözte a tenniakarással túlfűtött, ú. n. fiatal erdőmérnöki gárda.

Szeretném, ha megvilágításomban meglátnák azt is, hogy ez a lelkes kis csapat mennyire odaadó munkát tud végezni a legszerényebb viszonyok között is jóakaratú, irányító pártfogás mellett.

Nem szabad, hogy végzetszerű nemtörődömséggel ennyire könnyen engedjék szétszóródni a betanult, az Alföldhöz hozzánőtt erdőmérnökök kis csapatát, hanem erős kézzel jelöljék meg azt a határozott utat, amelyen egyetértő együttműködéssel kell a nagy problémát a további kialakulás útján segíteni, a kis csapat eleven, fiatalos tenniakarásának és egész energiájának becsületes, de értékes kihasználásával.

Másrészt azt szeretném, hogy azok, akik talán végleg meg-

maradnak a nagy probléma további szolgálatában, vagy esetleg mégis visszakerülnek majd, biztatást merítenének munkájuk további becsületes folytatásához.

Vigyék mindazok a nagy ügyet lelkiismeretes, lelkes munkával előre, ne várjanak elismerést, hanem bizalommal nézzenek a magyar jövőbe a saját — ha mindjárt a lehetetlenséggel határosan kicsi, de kemény magyar akarattal telt, szegény, de becsületes, munkaszerető világán át.

Mert vannak még, akik önzetlen szeretettel vezetnek, irányítanak bennünket, akik a magyar erdészet jövőjéért dolgoznak.

Vannak, akiknek erős védelmére mindig számíthatunk, akiknek ezért ragaszkodó hálával és becsületes munkával adózunk.

Szóljon ez a ragaszkodó köszönetünk nemcsak a mai helyzetünkben, de a jövőben is elsősorban az Országos Erdészeti Egyesület Elnökének, aki olyan keményen tud harcolni, nemcsak a nagy célokért, hanem kicsi igazságokért is.

Az Alföld különböző részein összegyüjtött tanulmányképeimet is bemutatva, igyekszem a nagy ügynek kicsi erőmhöz mérten segítségére lenni.